

«قَبَسَاتٌ مِنِ الْإِعْجَازِ الْعِلْمِيِّ لِلْقُرْآنِ»

○ مُعْجزَةُ الْبَصْمَةِ

لَقَدْ أَنْكَرَ الْكُفَّارُ «الْحَلْقُ الْجَدِيدُ» بَعْدَ الْمَوْتِ وَقَالُوا :

﴿إِذَا مِتْنَا وَكُنَا تُرَابًا وَعِظَامًا إِنَّا لَمَبْغُوثُونَ﴾

فَأَجَابَهُمُ الْحَقُّ تَبَارَكَ وَتَعَالَى فِي أَسْلُوبٍ ثَوْكِيدِيًّا :

﴿أَيَحْسَبُ الْإِنْسَانُ أَنَّ نَجْمَعَ عِظَامَهُ؟ بَلَى قَادِرِينَ عَلَى أَنْ سُوَّيْ بَنَانَهُ﴾

رُبَّمَا الْكُفَّارُ لَمْ يُدْرِكُوا حِينَذَاكَ مَغْرِيَ هَذِهِ الْآيَةِ الْمُبَارَكَةِ وَسَبَبَ التَّأكِيدِ عَلَى الْبَنَانِ مِنْ بَيْنِ أَعْضَاءِ الْجَسَمِ !

فِإِنَّ الْعِلْمَ لَمْ يَكُنْ تَسْبِيحُ السَّرَّ الْمَوْجُودِ فِي الْبَنَانِ وَالْبَصْمَةِ إِلَّا فِي الْقَرْنِ الْآخِرِ،

فَتَبَيَّنَ أَنَّ لِكُلِّ بَنَانٍ خَطْوَطًا بَارِزَةً لَا يُمْكِنُ أَنْ تَتَشَابَهَ فِي شَخْصَيْنِ حَتَّى فِي إِصْبَاعَيْنِ

○ يقول سبحانه و تعالى :

﴿سَنُرِيهِمْ آيَاتِنَا فِي الْأَفَاقِ وَ فِي أَنفُسِهِمْ حَتَّىٰ يَتَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُ الْحُقُوقُ﴾
فَإِلَيْنَا عَالَمٌ مُعَقَّدٌ وَ إِذَا طَرَقْنَا أَبْوَابَ هَذَا الْعَالَمِ كَانَتْ دَهْشَتُنَا عَظِيمَةً جَدًا !
لَقَدْ أَثْبَتَ الْعِلْمُ الْحَدِيثُ بِأَنَّهُ :
- إِذَا وَضَعْنَا الْحَلَالَيَا الْعَصَبَيَّةَ لِلْجَسْمِ فِي خَطٍّ وَاحِدٍ، بَلَغَ طُولُهَا أَضْعَافَ
الْمَسَافَةِ بَيْنَ الْأَرْضِ وَالْقَمَرِ !
- فِي الْعَيْنِ الْوَاحِدَةِ أَكْثُرُ مِنْ مِائَةٍ وَ أَرْبَعِينَ مَلِيُونَ مُسْتَقْبِلٍ حَسَاسٍ لِلضَّوءِ .
وَلِكُلِّ عَيْنٍ نَصْفُ مَلِيُونٍ لِيَفِي عَصَبَيِّ تَقْرِيبًا يَسْتَقْبِلُ الصُّورَةَ بِشَكْلٍ مُلَوَّنٍ .

○ اللون الأخضر

اللَّوْنُ الْأَخْضَرُ هُوَ اللَّوْنُ الْمُفَضَّلُ فِي
الْقُرْآنِ، حِيتُ نَفَرَأُ فِي شَانِ أَصْحَابِ
الْجَنَّةِ :

﴿وَ يَلْبَسُونَ ثِيابًا حُضْرًا مِنْ سُندُسٍ
وَ إِسْتَبْرَقٍ﴾

﴿مَنْكِيَّنَ عَلَى رَفِرِفٍ حُضْرٍ...﴾
لَقَدْ وَصَلَ الْعُلَمَاءُ أَنَّ اللَّوْنَ يُؤَثِّرُ فِي
سُلُوكِ الْإِنْسَانِ وَ مَشَايِرِهِ . وَاللَّوْنُ الَّذِي
يَبْعَثُ السُّرُورَ دَاخِلَ النَّفَسِ وَ يُشِيرُ فِيهَا
الْبَهْجَةُ وَ حُبُّ الْحَيَاةِ، هُوَ اللَّوْنُ الْأَخْضَرُ !

البلغة (۱)

علم المعانی «تأکید الکلام، الحصر»

نگاهی به گذشته

با چشم اندازی به گذشته و مطالبی که تاکنون فراگرفتیم، می‌توان آن‌ها را در دو موضوع زیر خلاصه کرد:

- ۱- شناسایی کلمات و بررسی ساختار آن (علم صرف)
- ۲- شناسایی جملات، انواع آن و اجزای تشکیل دهنده‌ی هر یک (علم نحو)

نگاهی به آینده

بعد از فراگیری دو موضوع صرف و نحو، اکنون این سؤالات مطرح است:

- ✓ - هدف ما از ساختن و به کارگیری جملات چیست و صرف و نحو در خدمت چه امری است؟
- ✓ - آیا جز این است که بخواهیم با مخاطب معینی ارتباط برقرار نموده و پیامی را منتقل نماییم؟
- ✓ - و آیا همه‌ی مخاطبان یکسان نیستند و یک اسلوب واحد، می‌تواند برای مخاطبان مختلف مفید باشد؟

نتیجه:

از آن‌جا که همه‌ی مخاطبان یکسان نیستند، هر سخنی باید مناسب با شنوونده‌ی خود بیان شود.

حتیماً شنیده‌اید که ادب‌گفته‌اند «لکل مقام، مقال».

«هر سخن جایی و هر نکته مقامی دارد!»

کمی بیاندیشید!

به نظر شما چه چیزی حافظ و سعدی را این چنین مشهور کرده است؟ مگر آن‌ها از همین کلمات متداول و رایج ما استفاده نکرده‌اند؟ پس رمز توفیق آن‌ها در چه بوده و چگونه توانسته‌اند در برقراری ارتباط و انتقال پیام به اوج قله‌ی رفیع ادب برسند؟ بنابراین صرف و نحو در خدمت هدفی ارزشمند قرار می‌گیرند که ادب‌ها از آن به «بلاغت» تعبیر می‌کنند.

وظیفه‌ی ما در «بلاغت»: شناسایی و بررسی موقعیت مخاطبان و استفاده از کلام‌ی متناسب با احوال آنان است.

— به وسیله‌ی بلاغت است که می‌توان به ظرافت‌ها و دقایق کلام بی برد و زیبایی‌های آن را چشید!

علوم بلاغت شامل سه علم معانی، بیان و بدیع است که هر کدام را به اختصار در درسی خاص، معرفی خواهیم کرد.

این علم از معانی جمله و مطابقت اسالیب آن با «مقتضای حال» بحث می‌کند. یکی از موضوعات مورد بحث در علم معانی، تأکید کلام است.

علم
معانی

يَعْلَمُ اللَّهُ كُلُّ شَيْءٍ. خداوند همه چیز را می‌داند.
اللَّهُ عَالَمُ كُلُّ شَيْءٍ. قطعاً خداوند بر همه چیز آگاه است.
إِنَّ اللَّهَ عَالَمُ كُلُّ شَيْءٍ. یقیناً خداوند بر همه چیز آگاه است.

اکنون به دور از مسائل نحوی، به معانی این جملات توجه کنیم:

?

با ساختار و نوع این جملات در گذشته آشنا شده‌ایم.
 اما چه تفاوتی از جهت معنی بین آن‌ها وجود دارد؟
 هر سه جمله از علم خداوند سخن می‌گویند، اما آیا بین
 آن‌ها تفاوتی نیز وجود دارد؟
 کدام جمله از جهت معنی قوی‌تر و موّکدتر است؟
 – این تأکید و تقویت توسط چه کلماتی صورت گرفته است؟

۱

نتیجه:

از جمله راه‌های تأکید یک عبارت، استفاده از جمله‌ی اسمیه و یا حرف «إنَّ» است.

?

آیا می‌دانید چرا از تأکید استفاده می‌کنیم؟
 کدام یک از دانش‌آموزان نیاز به تذکر و هشدار و تأکید
 دارند، دانش‌آموز کوشایا یا دانش‌آموز کم توجه؟

۲

عامل مؤثر در تأکید جملات، رعایت «مقتضای حال» مخاطب است!

?

تأکید در زبان عربی چگونه انجام می‌گیرد؟
 با توجه به اهمیت تأکید در زبان عربی و تأثیر آن در ترجمه
 و فهم دقیق عبارات، در این درس با چند نوع از روش‌های تأکید
 آشنا می‌شویم:

۳

۱- لام خبر «إن»: لام مفتوحة‌ای است که غالباً بر سر خبر «إن» می‌آید؛
به معنای: «مسلمان، یقیناً...»

﴿وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ حُكْمٍ عَظِيمٍ﴾ : قطعاً تو اخلاق عظیم و برجسته‌ای داری .

﴿وَإِنَّ رَبَّكَ لَيَحْكُمُ بَيْنَهُمْ﴾ : مسلمان پروردگارت میان آن‌ها داوری می‌کند.

۲- قسم: حروف جازه‌ی «باء، واو، تاء» برای قسم به کار می‌روند به معنای «سوگند
به...»

﴿وَالْعَصْرِ إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي حُسْنٍ...﴾ : سوگند به عصر که واقعاً انسان در زیان است... (مگر کسانی که ایمان آورده‌اند)

آیا می‌دانید در آیه‌ی شریفه‌ی فوق، چند مورد تأکید وجود دارد؟

۳- ضمیر فصل: ضمیر منفصل مرفووعی است که بین مبتدا و خبر یا اسم و خبر معرفه قرار می‌گیرد :

﴿وَاللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ﴾ : و تنها خداست که بی‌نیاز و ستوده است.

﴿أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمُ الْفَائِرُونَ﴾ : و تنها اهل بهشت هستند که رستگارند.

۴- تکرار: با این نوع تأکید در بحث «توازع» آشنا شدیم؛ حتماً نام آن را به خاطر می‌آورید!

﴿لَا يَسْمَعُونَ فِيهَا لَغْوًا وَلَا تُأْتِيْمًا إِلَّا قِيلًا سَلَامًا سَلَامًا﴾

در آن جا سخن بیهوده و گناه‌آلود نمی‌شنوند؛ مگر یک سخن: سلام، سلام!

﴿سُبْحَانَ الَّذِي خَلَقَ الْأَزْوَاجَ كَلَّهَا﴾

پاک و منزه است کسی که (خدایی که) همه‌ی جفت‌ها را آفرید.

معمولًاً برای محصور نمودن و اختصاص موضوع در چیزی، اسلوب حصر به کار می‌رود. دو نوع از اسلوب‌های حصر عبارت‌اند از :

۱- تقدیم: یکی از اسالیب تأکید، مقدم نمودن جزئی از جمله بر اجزای دیگر آن است؛ مانند :

الف) تقدیم مفعول به : ﴿إِيَّاكُ نَعْبُدُ﴾

تو را عبادت می‌کنیم ۰ تنها تو را عبادت می‌کنیم ۰

ب) تقدیم جار و مجرور : ﴿عَلَى اللَّهِ تَوَكَّلْنَا﴾

فقط به خدا توکل نمودیم ۰ به خدا توکل نمودیم ۰

﴿إِلَيَّ الْمَصِيرُ﴾

بازگشت به سوی من است ۰ بازگشت تنها به سوی من است ۰

۲- إنما: به معنای «فقط، تنها، ...»

﴿إِنَّمَا يَنْذَكِرُ أُولُو الْأَلْبَابُ﴾ : فقط خردمندانند که پند می‌گیرند.

بعد از پایان این درس خوب است به چند سؤال زیر فکر کنیم :

۱- آیا هر کدام از ادوات تأکید و حصر، در زبان فارسی برای خود معادل و ترجمه‌ی دقیقی دارند؟

۲- آیا ترجمه، می‌تواند منتقل کننده‌ی همه‌ی پیام‌ها و ظرایف موجود در جمله باشد؟

۳- آیا با کمک ترجمه می‌توان فصاحت و بلاغت و اعجاز قرآن کریم را چشید؟

پس چه باید کرد؟!

باید زبان عربی را بیاموزیم و به عربی بخوانیم و به عربی بفهمیم

تا شیرینی و حلاوت این کلام آسمانی را هرچه بیشتر بچشیم !

- ۱- در جمله‌های اسمیه، یافتن خبر، نقش اساسی برای دریافت معنای عبارت دارد.
- ۲- در ترجمه‌ی «ضمیر فصل» از تعابیری چون: «تنها، همان است، آن است که، چنین است» استفاده می‌شود.

۳- دقّت کنیم که گاهی جمله‌ی وصفیه به صورت جمله‌ی اسمیه می‌آید؛ مانند:

ترجمت نصّاً عباراته سهلة = متنی را ترجمه کردم که عبارت‌هایش آسان بود.

۱- نقش و جایگاه کلمات را
در زبان مبدأ خوب تشخیص
دهید!

متن زیر را که از وصیت‌نامه‌ی امام خمینی «ره» انتخاب شده است

ده نکته‌ی ترجمه!

بخوانید و پس از پاسخ دادن به سوالات، آن را ترجمه کنید:

نَحْنُ... نَفْحَرُ بِاتِّبَاعِ مِذہبٍ هدْفُهُ إِنْقاذُ الْقُرْآنِ مِنَ الْمُقَابِرِ. نَحْنُ نَفْحَرُ بَأَنَّ هدْفَنَا تَحْقِيقُ أَهْدَافِ الْقُرْآنِ وَالسُّلْطَةِ. وَ فِي هَذَا الْجِهَادِ الْمَصِيرِيِّ يَنْدَفعُ مُخْتَلِفُ طَبَقَاتِ شَعْبِنَا... لِلتَّضْحِيَةِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِالْأَرْوَاحِ وَالْأَمْوَالِ وَالْأَعِزَاءِ. وَصَيْتِي إِلَى الشَّبَابِ الْأَعِزَّةِ فِي الْجَامِعَاتِ وَ... وَالثَّانِيَاتِ هِيَ أَنْ يَتَهَضُوا

۳- از ترجمه کردن خسته شوید! هر زمان که فرصتی دارید، قلمی به دست گیرید و عبارتی را به فارسی برگردانید!

بأنفسهم وبشجاعةٍ أمّا الأنحرافاتِ كي يَصُونُوا الإستقلالَ

۲- کتاب‌های ادبی زبان
فارسی را زیاد بخوانید!

أَسْئَلة:

□ ترجمة المفردات:

وجود داشتن	○	یافتن	○	نجات دادن	○	الإنقاذ :
سرنوشت ساز	○	دنيوی	○	سلحانه	○	المصيري :
استراحت	○	بهره‌مندی	○	فداکاری	○	التضحية :
روحیه‌ها	○	جان‌ها	○	روح‌ها	○	الأرواح :

□ عین الترجمة الصحيحة:

«يندفع شعبنا کی یصون الحریة»

- مردم ما دفاع می‌کنند و آزادی را حفظ می‌کنند.
- مردم ما روانه می‌شوند تا آزادی را حفظ کنند.

□ عین العنوان المناسب للقص :

مشعل الهدایة

الاستقلال

التضحية

التمرين الأول

عَيْنُ أَسْلُوبِ التَّأكِيدِ وَالحَصْرِ (مِمَّا قَرَأْنَاهُ حَتَّى الْآنَ) :

١- ﴿أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُ الْقُلُوبُ﴾

٢- ﴿وَالْفَجْرِ وَلَيَالٍ عَشْرِ﴾

٣- ﴿وَالسَّابِقُونَ السَّابِقُونَ أُولَئِكَ الْمُقَرَّبُونَ﴾

٤- ﴿أَنْتُمُ الْفَقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ﴾

فَاتَّخِذُ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ أَحْسَنَهُ

٥- إِنَّمَا الْعِلْمُ كَبْحٌ زَاهِرٌ

التمرين الثاني

إِنْتَخِبِ التَّرْجِمَةَ الْمُنَاسِبَةَ لِكُلِّ جَملَةٍ :

تنها با شکر است که نعمت‌ها ادامه می‌یابد.

تَدُومُ النَّعْمُ بِالشُّكْرِ.

نعمت‌ها با شکر ادامه می‌یابد.

بِالشُّكْرِ تَدُومُ النَّعْمُ.

عاقل کسی است که تجربه‌ها به او پند دهد.

الْعَاقِلُ مَنْ وَعَظَتْهُ التَّجَارِبُ.

عاقل تنها کسی است که تجربه‌ها به او پند دهد.

إِنَّمَا الْعَاقِلُ مَنْ وَعَظَتْهُ التَّجَارِبُ.

التمرين الثالث

اجعلِ العباراتِ وفقَ أسلوبِ الحصرِ :

(التقديم)

١- تُنَالُ الْمُطَالِبُ بِحُسْنِ النِّيَاتِ.

(إنما)

٢- الشَّرْفُ بِالْعُقْلِ وَالْأَدْبِ لَا بِالْمَالِ وَالْحَسَبِ.

(التقديم)

٣- تَزَدَّادُ الْأَرْزَاقُ بِحُسْنِ الْأَخْلَاقِ.

التمرين الرابع

إِنَّا آيَاتٍ سُورَةِ الْأَشْرَاحِ وَ تَرْجِمَهَا ثُمَّ عَيْنَ نُوَعَ التَّأكِيدِ وَالْحَصْرِ فِيمَا أُشِيرَ إِلَيْهِ بِخَطٍّ :

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿إِلَمْ تَشْرَحْ لَكَ صَدْرَكَ وَ وَضَعْنَا عَنْكَ وِزْرَكَ الَّذِي أَنْقَضَ * ظَهَرَكَ وَ رَفَعْنَا لَكَ ذِكْرَكَ . فَإِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا ۚ إِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا ۖ إِنَّمَا قَرَعْتَ فَانْصَبْ . وَ إِلَى رَبِّكَ فَأَرْعَبْ﴾

التمرين الخامس

اقرأ النَّصَّ وَ تَرْجِمْهُ ثُمَّ أَجِبْ عَنِ الْأَسْئَلَةِ :

إِنَّ النُّجُومَ كَمَوْجُودَاتٍ حَيَّةٍ، تَوَلُّ وَ تَعِيشُ زَمَنًا مُعَيَّنًا ثُمَّ تَمُوتُ . وَالنُّجُومُ مُخْتَلِفَةُ الْأَنْوَاعِ وَلَكُّهَا ثُولَدٌ بِطَرِيقَةٍ وَاحِدَةٍ .

يَسْكُونُ النَّجْمُ بِتَكْثِيفِ الْعُبَارِ وَالْغَازِ . وَ إِنَّ شَمْسَنَا كَبْقِيَّةُ النُّجُومِ تَضُعُفُ تَدْرِيجِيًّا وَ تَصْغُرُ حَجْمًا وَ تَفْقُدُ طَاقَتَهَا ثُمَّ تَمُوتُ ! كَمَا جَاءَ فِي الدِّكْرِ الْحَكِيمِ : ﴿وَ إِذَا الشَّمْسُ كُوَرَتْ وَ إِذَا النُّجُومُ انْكَدَرْتْ...﴾

- ١- إِلَامٌ تُشِيرُ إِلَيْهِ الْقُرْآنِيَّةُ «إِذَا الشَّمْسُ...»؟
- ٢- ما هو التشابه بين النجوم والموجودات الحية؟
- ٣- هل الشمس تحسب نجمًا؟

التمرين السادس

للتعريب :

- ١- چه دوست خوبی است؛ کسی که از دوست خود نصیحت می‌پذیرد.
- ٢- مسلمًا راز موجود در انگشتان، شانه‌ای از شانه‌های خداوند است.

- ١- تقديم الخبر
- ٢- إِلَام = إلى ما

«حذف مفعول به»

ما معمولاً تصور می کنیم که برای القای بهتر مطلب لازم است تمامی ارکان و وابسته های جمله ذکر شود؛ در حالی که واقعیت خلاف این موضوع را اثبات می کند. چه بسیاری از اوقات «حذف» برخی اجزای جمله، معانی و مفاهیم دقیقی را می رساند که «ذکر» آن ها نمی تواند افاده هی چنین معنایی را بکند.

به آیات زیر توجه کنید:

۱- ﴿وَاللَّهُ يَدْعُو إِلَى دَارِ السَّلَامِ﴾ خداوند به سرای سلامت فرا می خواند.

مفعول فعل «يدعو» در این آیه حذف شده است تا عموم دعوت شدگان را شامل شود. بنابراین علاوه بر اختصار که از خصوصیات یک عبارت بلیغ است، دلالت بر «عمومیت» از دلایل حذف مفعول به است!

۲- ﴿لَوْ شَاءَ لَهَدَأْكُمْ أَجْمَعِينَ﴾ اگر [خدا] می خواست همه‌ی شما را هدایت می کرد.

«شاء» یک فعل متعدی است، اما مفعول آن چرا حذف شده است؟

شناخت «مقتضای حال» یعنی
شناخت روحیات مخاطب و
نحوی جگونگی تأثیر کلام بر
شنونده!

در این جا زمانی که متکلم، فعل «شاء» را به زبان می آورد، مخاطب
منتظر می ماند تا مفعول آن مشخص شود. اما متکلم عمدًا آن را مخفی
می کند و در دنباله‌ی جمله به شکل مبهم مطرح می کند تا مخاطب، خود

شناخت «مقتضای حال»
است که معین می کند، کجا
«ذکر» مهم است و کجا
«حذف»!

به جستجوی مفعول آن بپردازد. این امر موجب تبیيت معنای مورد نظر در ذهن مخاطب می شود!

۳- ﴿مَا وَدَعَكَ رَبُّكَ وَ مَا قَلَى﴾ «پروردگارت تو را رها نکرده و دشمنی ننموده است.»

چرا مفعول فعل «قلی» حذف شده است؟

به منظور رعایت جمال ساختار و زیبایی قالب، مفعول به حذف شده است تا اخر همه‌ی آیات به الف ختم شود!

حال در آیات زیر سبب حذف مفعول به را مشخص کنید:

۱- ﴿وَقُلِ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكُمْ فَمَنْ شَاءَ فَلْيُؤْمِنْ﴾

بغو: این سخن حق از جانب پروردگار شمامست، هر که بخواهد ایمان بیاورد.

۲- ﴿فَلْ هُلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ﴾

بغو: آیا آن هایی که می دانند با آن هایی که نمی دانند برابرند؟

۳- ﴿فَذَكْرٌ إِنْ نَفَعَتِ الدُّكْرِي٥٠ سَيِّدَكُرْ مَنْ يَحْسَنِ٥٠ وَيَتَجَنَّبُهَا الْأَشَقَى٥٠﴾

اگر پند دادنَت سود کند، پند ده. آن که می ترسد، پند می پذیرد و بدیخت از آن دوری می گریند.

اقرأ «زيارة أمين الله» وترجمها إلى الفارسية:

اللَّهُمَّ! فَاجْعُلْ نَفْسِي مطمئنَةً بِقَدْرِكَ، راضِيَةً بِقَضَايَاكَ، مولَعَةً
بِذِكْرِكَ وَدُعائِكَ، مُحَبَّةً لصَفْوَةِ أُولِيَّائِكَ ... صابِرَةً عَلَى تُرُولِ بلايَّكَ،
شاكِرَةً لِفَوَاضِلِّ نَعْمَائِكَ، ذاكيَّةً لسَوَاغِعِ آلايَّكَ، مُشْتَاقَةً إِلَى فَرَحَةِ
لِقائِكَ، مُتَرَوِّدَةً التَّقَوِيَّةِ لِيَوْمِ جَزائِكَ.

فواضل : ج فاضلة، نفع و بركت

آلاء : ج الـي، نعمت

صفوة : برگزیده

سواغع : ج سابقة، كامل، تمام